CZU: [174:069.63]:316.4.063.3 **https://doi.org/10.59295/sum4(194)2025_03**

ETICA ȘI DEONTOLOGIA PROFESIONALĂ ÎN MUZEOGRAFIE: INTERACȚIUNEA CU PUBLICUL ȘI INCLUZIUNEA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Elena COJOCARI (SERBANIUC),
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Articolul analizează rolul eticii muzeale în relația dintre instituțiile muzeale și public. Sunt examinate principiile Codului Etic ICOM, strategiile de atragere a vizitatorilor și măsurile de accesibilizare. La etapa actuală muzeele nu mai sunt doar spații de conservare și prezentare a patrimoniului cultural, ci devin centre educaționale și sociale, având o responsabilitate etică de a oferi acces echitabil tuturor categoriilor de vizitatori. În Republica Moldova, aplicarea Codului ICOM este limitată de lipsa unui cadru juridic clar și a resurselor necesare. În acest studiu se propun soluții pentru accesibilizarea muzeelor, precum: tururi tactile, descrieri audio, panouri în limbajul Braille, interpretare în limbajul semnelor și tehnologii asistive. Se subliniază importanța unei atitudini empatice a personalului și a politicilor instituționale clare. Respectarea principiilor etice este esențială pentru un mediu muzeal incluziv, necesitând aliniere la standardele internaționale prin formarea personalului, îmbunătățirea infrastructurii și colaborarea cu comunitatea și cu asociațiile persoanelor cu dizabilități.

Cuvinte-cheie: *etica muzeală, deontologie profesională, accesibilitate, incluziune socială, Codul Etic ICOM, patrimoniu cultural, interacțiunea cu publicul.*

PROFESSIONAL ETHICS AND DEONTOLOGY IN MUSEOGRAPHY: INTERACTION WITH THE PUBLIC AND INCLUSION OF PEOPLE WITH DISABILITIES

The article analyses the role of museum ethics in the relationship between museums and the public. It examines the principles of the ICOM Code of Ethics, visitor engagement strategies, and accessibility measures. Museums today are not only spaces for cultural heritage preservation but also educational and social centers with an ethical responsibility to ensure equitable access for all visitors. In the Republic of Moldova, the application of the ICOM Code is limited by the lack of a clear legal framework and necessary resources. This study proposes solutions for museum accessibility, including tactile tours, audio descriptions, Braille panels, sign language interpretation, and assistive technologies. The importance of an empathetic attitude among museum staff and clear institutional policies is emphasized. Adhering to ethical principles is essential for an inclusive museum environment, requiring alignment with international standards through staff training, infrastructure improvement, and collaboration with the community and associations of persons with disabilities.

Keywords: *Museum ethics, professional deontology, accessibility, social inclusion, ICOM Code of Ethics, cultural heritage, public interaction.*

Introducere

În contextul actual, muzeele și-au extins semnificativ rolul, devenind nu doar instituții de conservare și expunere a patrimoniului cultural, ci și actori activi în educația informală și non-formală, incluziunea socială și promovarea valorilor etice și deontologice. Etica muzeală reprezintă un element fundamental al activității acestor instituții, asigurând respectarea unor principii clare de conduită profesională și interacțiune cu publicul. În acest sens, Codul Etic al ICOM (International Council of Museums) oferă un cadru normativ esențial pentru dezvoltarea unui comportament profesional responsabil în domeniul muzeal, stabilind standarde universale de integritate, transparență și accesibilitate. Lucrarea examinează importanța și aplicabilitatea codului deontologic în muzeografie, concentrându-se asupra relației dintre instituțiile muzeale și public, precum și asupra provocărilor inerente procesului de adaptare la noile cerințe etice și sociale.

În acest context, se evidențiază necesitatea unei analize aprofundate a principiilor fundamentale ale codului de etică muzeală și a modului în care acestea influențează activitatea profesională și relațiile interinstituționale. Muzeele, în calitatea lor de actori culturali și educaționali, trebuie să răspundă unor standarde etice riguroase, menite să asigure transparența, integritatea și accesibilitatea patrimoniului cultural. Interacțiunea dintre muzeu și public reprezintă un aspect esențial al acestei problematici, fiind analizate strategiile de atragere a vizitatorilor și mecanismele prin care expozițiile pot deveni mai accesibile, atât în mediul fizic, cât și în cel digital. Adaptarea muzeelor la cerințele contemporane implică nu doar diversificarea metodelor de expunere, ci și crearea unui cadru incluziv, capabil să răspundă nevoilor unui public diversificat.

Un element central al cercetării îl constituie evaluarea măsurilor de incluziune a persoanelor cu dizabilități și impactul normelor etice asupra asigurării unui acces echitabil la patrimoniul cultural. În acest sens, implementarea unor bune practici și strategii inovative devine esențială pentru garantarea unei experiențe muzeale adaptate tuturor vizitatorilor. Respectarea principiilor etice nu doar că redefinește misiunea instituțiilor muzeale, ci contribuie activ la formarea unei societăți echitabile și participative, în care muzeele nu sunt simple spații de conservare, ci veritabile platforme educaționale și culturale integrate în dinamica socială contemporană.

Material și metodă

Studiul se bazează pe o analiză interdisciplinară a documentelor de politici culturale, a codurilor etice și deontologice aplicabile instituțiilor muzeale, precum și a legislației naționale și internaționale privind accesibilitatea culturală. Au fost utilizate metode de analiză comparativă și interpretativă pentru a evalua aplicabilitatea Codului Etic al ICOM în Republica Moldova, corelând normele etice internaționale cu realitățile locale. De asemenea, investigația a inclus studii de caz asupra unor muzee care au implementat bune practici în domeniul accesibilității pentru persoanele cu dizabilități, completate de o evaluare calitativă a experiențelor vizitatorilor cu nevoi speciale. Metoda inductivă a permis identificarea provocărilor și a strategiilor optime pentru crearea unui mediu muzeal incluziv, iar abordarea empirică, bazată pe observare directă și interviuri semi-structurate cu specialiști muzeali, a oferit o perspectivă detaliată asupra impactului normelor etice în practica muzeografică.

Etica muzeală și Codul Etic al ICOM: fundamente și aplicabilitate

Ideea de etică muzeală a fost lansată pentru prima dată în Statele Unite ale Americii, în anul 1902, ca răspuns la necesitatea reglementării principiilor de funcționare a muzeelor într-un mod responsabil și profesionist. Această inițiativă a marcat un punct de cotitură în definirea valorilor fundamentale ale instituțiilor muzeale, punând bazele unui sistem normativ menit să protejeze patrimoniul cultural și să asigure un comportament adecvat al specialiștilor din domeniu.

Primul Cod Etic al muzeelor a fost adoptat în noiembrie 1986, cu ocazia Conferinței Generale a Consiliului Internațional al Muzeelor (ICOM) de la Buenos Aires, fiind publicat în anul 1987. Acest document a fost revizuit de mai multe ori, cea mai semnificativă modificare fiind realizată în iulie 2001, la a 20-a Adunare Generală a ICOM de la Barcelona, când a fost redenumit „Codul Etic pentru Muzee ICOM".

Odată cu adoptarea acestui cod, ICOM a creat un ***Comitet pentru deontologie***, responsabil cu monitorizarea aplicării principiilor etice în muzeele din toată lumea. Acest comitet a lucrat asupra structurii codului, a principiilor fundamentale și a definițiilor sale, iar ultima variantă actualizată a fost adoptată în cadrul Conferinței Generale de la Seul, din octombrie 2004.

Pe lângă Codul general, au fost elaborate și coduri etice specializate, adaptate la particularități specifice ale diferitelor tipuri de muzee. De exemplu, pentru muzeele de istorie naturală, a fost ratificat un cod special în august 2013 de Comitetul pentru Muzee și Colecții de Istorie Naturală (NATHIST-ICOM). Codul deontologic al muzeelor a fost tradus în mai multe limbi, în funcție de necesitatea fiecărei țări membre ICOM, fiind diseminat de Comitetele Naționale ale ICOM. Cu toate acestea, aplicabilitatea lui variază de la stat la stat. De exemplu, în Republica Moldova, Codul a fost tradus în limba română, dar nu a fost omologat oficial de Comitetul Național ICOM Moldova, ceea ce limitează recunoașterea sa la nivel național. Deși nu

este publicat oficial, acest document este menționat în literatura de specialitate, dar rămâne puțin cunoscut și aplicat în rândul instituțiilor muzeale din Republica Moldova.

Trebuie menționat faptul că acest cod nu are forță juridică obligatorie, ci doar o valoare normativă și etică. Sancțiunea principală pentru nerespectarea sa este excluderea membrilor care încalcă principiile stabilite. Cu toate acestea, el reprezintă un document de referință pentru specialiștii din domeniul muzeal, stabilind reguli clare privind comportamentul profesional și gestionarea responsabilă a patrimoniului cultural.

Codul Etic al ICOM stabilește un set de principii fundamentale care reglementează standardele profesionale în muzeografie, asigurând integritatea și responsabilitatea în gestionarea patrimoniului cultural. Un prim aspect esențial vizează conservarea, interpretarea și promovarea moștenirii naturale și culturale a umanității, atribuindu-le muzeelor rolul de protectori ai patrimoniului pentru generațiile viitoare. În acest sens, instituțiile muzeale sunt obligate să administreze colecțiile în interes public, evitând orice practici care ar putea compromite autenticitatea și integritatea acestora. Un alt principiu fundamental îl reprezintă păstrarea mărturiilor esențiale pentru cercetare și cunoaștere, ceea ce implică documentarea riguroasă și gestionarea responsabilă a bunurilor culturale și naturale. Totodată, muzeele trebuie să faciliteze accesul la patrimoniu prin activități educaționale și expoziționale, consolidând astfel gradul de conștientizare a valorii acestuia în rândul publicului larg. În acest context, ele își asumă și un rol activ în dezvoltarea comunităților prin implementarea unor programe culturale și sociale menite să sprijine coeziunea și progresul societal. Interacțiunea muzeelor cu comunitățile locale este un alt element central al eticii muzeale, întrucât colaborarea cu grupurile sociale contribuie la o mai bună conservare și interpretare a patrimoniului. De asemenea, activitatea instituțiilor muzeale trebuie să se desfășoare în strictă conformitate cu legislația națională și internațională privind patrimoniul cultural, garantând astfel respectarea normelor juridice în toate aspectele administrării colecțiilor. În egală măsură, personalul muzeal are obligația de a adopta o conduită profesională ireproșabilă, evitând orice situații de conflict de interese și asigurând transparența proceselor de gestionare a patrimoniului. Aceste principii, integrate în Codul Etic al ICOM, nu doar că reglementează activitatea muzeală la nivel global, ci contribuie și la consolidarea unei identități profesionale bazate pe responsabilitate, etică și angajament față de patrimoniul cultural și societate.

Analiza aplicabilității acestor principii în Republica Moldova relevă o serie de provocări, printre care: lipsa unui cadru juridic clar, care să impună respectarea Codului Etic al ICOM, necunoașterea normelor etice în rândul unor specialiști din domeniul muzeal, necesitatea unei mai bune colaborări între instituțiile muzeale și comunitate pentru asigurarea unei gestionări responsabile a patrimoniului, precum și deficitul de resurse financiare/logistice care să permită aplicarea unor standarde ridicate de conservare și promovare a colecțiilor [1, p. 43-44].

Astfel, constatăm că muzeele dețin un rol activ și complex în societate, având ca scop principal conservarea memoriei colective prin moștenirea culturală și naturală. Această misiune devine relevantă doar în măsura în care patrimoniul este accesibil publicului și însoțit de explicațiile necesare pentru o mai bună înțelegere a trecutului. În acest sens, muzeele nu doar expun colecții, ci facilitează și interpretarea semnificației acestora. Codul Etic ICOM oferă un cadru de referință pentru standardele profesionale minime, stabilind principii comune pentru specialiștii muzeali, indiferent de domeniul specific în care activează (artă, istorie, știință, tehnologie etc.). Acesta nu doar reglementează etica profesională, ci contribuie la consolidarea unei identități colective în cadrul comunității muzeale, subliniind responsabilitatea față de patrimoniu și societate.

Revizuirile codurilor etice trebuie să reflecte realitățile contemporane, incluzând aspecte precum respectul pentru diversitate culturală, egalitatea de gen, etica cercetării și protecția datelor. Totodată, acestea trebuie să sprijine dezvoltarea profesională a specialiștilor muzeali, asigurând instrumente adecvate pentru o bună practică etică și managerială.

Astfel, codul de etică muzeală trebuie să fie un reper pentru noile generații de muzeografi, promovând integritatea, responsabilitatea și respectul față de patrimoniu și public. Prin adaptarea continuă la evoluțiile societății și ale domeniului muzeal, acest cod nu doar reglementează activitatea muzeografilor, ci și contribuie la creșterea prestigiului și relevanței instituțiilor muzeale în comunitate [2, p.104-108].

Prin urmare, este esențial ca muzeele din Republica Moldova să intensifice eforturile de aliniere la standardele internaționale de etică muzeală, prin instruirea personalului, consolidarea politicilor de gestionare a patrimoniului și promovarea unei mai bune conștientizări a normelor etice în rândul specialiștilor și publicului larg. Despre această latură a codului etic ne vom referi în cele ce urmează.

Codul de etică și conduită profesională a muzeografului

Muzeele contemporane adoptă strategii inovative pentru atragerea publicului, regândindu-și atât spațiile fizice de expunere, cât și prezența digitală prin aplicații interactive. Această schimbare managerială vizează perfecționarea personalului și extinderea audienței prin activități participative.

Un exemplu relevant este Muzeul Whitworth din Manchester, care promovează un dialog constant cu vizitatorii prin cursuri, seminare și inițiative creative. Astfel, muzeele nu mai sunt doar spații de conservare, ci devin centre de inovație și schimbare socială, răspunzând nevoilor culturale ale comunității. În ciuda acestor transformări, ele reușesc să își păstreze funcțiile tradiționale, devenind instituții integrate în dinamica socială contemporană [3, p. 8].

Instituția muzeală și-a extins responsabilitățile, asumând un rol activ atât în educația informală și nonformală, cât și în influențarea agendei sociale. Personalul muzeelor trebuie să se adapteze unei noi paradigme manageriale, care presupune diversificarea stilurilor de comunicare și interacțiunea cu categorii variate de public. În acest context, muzeul devine un actor proactiv al schimbării sociale, având un impact semnificativ asupra mentalităților colective. Această transformare ridică însă întrebări privind locul valorilor tradiționale în etica muzeală și modul în care aceasta poate contribui la progresul social. Analiza acestor aspecte este esențială pentru înțelegerea noilor direcții ale deontologiei muzeale și a impactului său asupra societății contemporane [4, p. 96].

Codul de etică și conduită profesională a muzeografului are și altă latură, care stabilește un set de principii și norme menite să asigure un comportament profesionist, responsabil și etic în domeniul muzeografiei. În acest compartiment al lucrării vom aborda aspectele fundamentale legate de integritatea personalului muzeal, managementul colecțiilor și relația muzeului cu societatea.

Principiile generale ale conduitei profesionale a lucrătorului de muzeu se bazează pe valori fundamentale precum prioritatea interesului public, egalitatea de tratament, profesionalismul, imparțialitatea, integritatea morală, transparența și cinstea. Acestea asigură ca muzeograful să acționeze obiectiv, evitând conflictele de interese și influențele externe.

Regulile de gestionare a patrimoniului muzeal impun ca achizițiile și conservarea obiectelor să fie realizate în mod responsabil, pe baza unor politici clare. Este esențială documentarea riguroasă a proveniență și autenticității artefactelor, prevenind comerțul ilicit și păstrând mărturii esențiale pentru cercetarea științifică.

Muzeograful are responsabilitatea de a furniza informații corecte, bazate pe cercetări științifice, asigurând respectul față de diversitatea culturală și patrimoniul istoric. Publicațiile și expozițiile trebuie să reflecte cu acuratețe realitățile istorice și științifice.

O atenție deosebită vom atrage asupra normelor de conduită profesională. Codul de etică și conduită profesională a muzeografului pune accent pe importanța comportamentului etic în cadrul relațiilor interinstituționale și internaționale, interzicând implicarea muzeografilor în activități politice, conflicte de interese sau utilizarea abuzivă a resurselor instituționale. De asemenea, se interzice acceptarea de cadouri, favoruri sau avantaje care ar putea influența deciziile profesionale. Totodată muzeograful este obligat să promoveze cooperarea interinstituțională, să împărtășească cunoștințele dobândite și să sprijine dezvoltarea unei rețele de colaborare cu alți specialiști din domeniu. Cercetarea trebuie să respecte normele etice și să contribuie la creșterea accesibilității patrimoniului muzeal.

Un alt aspect al codului etic și conduită profesională a muzeografului ține de confidențialitatea și protecția patrimoniului: securitatea colecțiilor și protejarea informațiilor despre obiectele muzeale reprezintă obligații esențiale. Muzeografii sunt responsabili de păstrarea și gestionarea datelor în conformitate cu standardele internaționale de protecție a patrimoniului.

Astfel, *Codul de etică și conduită profesională a muzeografului* oferă un cadru clar pentru buna funcționare a instituțiilor muzeale, stabilind standarde etice și profesionale esențiale pentru protecția, con-

servarea și promovarea patrimoniului cultural. Respectarea acestor principii este crucială pentru menținerea încrederii publicului și asigurarea unui management responsabil al resurselor muzeale.

Codul de etică și deontologie în muzeu: atitudinea față de persoanele cu dizabilități

Într-o societate modernă, protejarea drepturilor persoanelor cu dizabilități reprezintă o prioritate esențială, consfințită prin numeroase acte normative internaționale, europene și naționale. Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD) [5], ratificată de Republica Moldova, garantează accesul egal la viața culturală și promovează eliminarea barierelor fizice, informaționale și sociale care împiedică participarea deplină a acestei categorii sociale. În completare, legislația națională, prin Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități [6] și Legea nr. 121/2012 privind asigurarea egalității [7], interzice orice formă de discriminare și stabilește obligația instituțiilor publice, inclusiv muzeele, de a asigura accesibilitatea spațiilor și serviciilor.

Pe de altă parte, articolul 30 al Convenției ONU [8] subliniază dreptul persoanelor cu dizabilități de a participa la viața culturală în condiții de egalitate. Acest principiu este susținut și de Standardele Europene de Accesibilitate, care încurajează muzeele să implementeze infrastructură adaptată și să dezvolte politici și practici incluzive. În acest context, muzeele nu sunt doar spații de conservare a patrimoniului, ci și actori sociali care trebuie să asigure un mediu accesibil, respectuos și incluziv pentru toate categoriile de vizitatori.

Cu toate acestea, în practică, există multiple provocări legate de implementarea acestor norme, de la lipsa unei infrastructuri accesibile la deficiențe în formarea personalului privind interacțiunea cu persoanele cu dizabilități. În aceste condiții, elaborarea și aplicarea unui *Cod de Etică și Deontologie* devine o necesitate imperativă, oferind un cadru unitar de reguli și principii care să ghideze atitudinea personalului muzeal față de vizitatorii cu dizabilități.

Astfel, tema cercetării răspunde unei nevoi stringente de a îmbina cadrul normativ cu bunele practici în domeniul muzeal, având ca scop final promovarea incluziunii și respectarea drepturilor fundamentale ale tuturor vizitatorilor. Această temă abordează, de asemenea, responsabilitatea socială a muzeelor și contribuie la îndeplinirea angajamentelor internaționale și naționale ale Republicii Moldova privind drepturile omului.

Un cod de etică reprezintă un set de principii și reguli menite să ghideze comportamentul profesional al angajaților unei organizații, promovând integritatea, transparența, respectul și responsabilitatea. În context muzeal, codul de etică asigură un cadru moral și profesional prin care personalul se raportează la public, patrimoniu și la colegi, cu scopul de a menține standarde ridicate de conduită și servicii [9].

În mod specific, respectarea codului de etică și deontologie față de persoanele cu dizabilități este o componentă esențială în garantarea accesibilității și a egalității de șanse. Aceasta derivă din obligațiile legale și morale ale muzeelor de a asigura un mediu incluziv și de a respecta drepturile fundamentale ale tuturor vizitatorilor, indiferent de capacitățile lor fizice sau cognitive [10].

Respectarea codului de etică în muzeu contribuie la eliminarea discriminării și la promovarea incluziunii: conform Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și altor acte normative relevante, muzeele au responsabilitatea de a asigura acces egal la patrimoniul cultural. Codul de etică oferă cadrul prin care se elimină barierele fizice, informaționale și sociale, promovând respectul față de diversitate. În acest context, muzeele creează produse culturale accesibile tuturor persoanelor, indiferent de necesitate.

Prezentarea expozițiilor muzeale pentru persoanele cu dizabilități de vedere necesită adaptări care să asigure o experiență semnificativă și accesibilă. Acestea includ utilizarea simțurilor precum atingerea și auzul, oferind metode interactive și tehnologii ***asistive***. Iată câteva modalități eficiente:

- **Tururi ghidate tactile**: persoanele nevăzătoare pot explora replici ale exponatelor sau piese autentice special selectate prin atingere. Este important ca obiectele tactile să fie însoțite de explicații detaliate din partea ghizilor, descriind contextul, materialele și semnificația artefactelor.

- **Descrieri audio detaliate**: prin utilizarea ghidajelor audio sau aplicațiilor mobile, vizitatorii pot primi descrieri amănunțite ale exponatelor și ale spațiilor expoziționale. Aceste înregistrări trebuie să includă explicații clare despre dimensiunile, culorile, texturile și alte detalii relevante.

- **Panouri explicative în Braille**: etichetele și panourile informative ale expoziției pot fi transcrise în Braille, astfel încât informațiile esențiale să fie accesibile persoanelor cu deficiențe de vedere.
- **Modele tridimensionale**: crearea de machete sau modele 3D ale exponatelor sau ale spațiilor expoziționale permite vizitatorilor nevăzători să înțeleagă structura și detaliile obiectelor prin atingere. De exemplu, clădirile istorice pot fi reprezentate în miniatură pentru a ilustra arhitectura.
- **Experiențe senzoriale**: completarea prezentării cu elemente auditive (muzică, sunete ambientale) sau olfactive (mirosuri specifice unui anumit context istoric sau cultural) îmbogățește experiența și ajută la înțelegerea tematicii expoziției.
- **Ghidaj personalizat**: personalul muzeal pregătit să lucreze cu persoanele nevăzătoare poate oferi tururi personalizate, explicând detaliile expoziției și răspunzând întrebărilor într-un mod adaptat.
- **Realitatea augmentată și virtuală**: utilizarea tehnologiei pentru a oferi experiențe audio-tactile interactive. De exemplu, hărți audio interactive sau realitate augmentată pentru a simula senzația de atingere a unui obiect expus.
- **Materiale educative adaptate**: broșuri sau ghiduri în format Braille sau audio, oferite la intrare, care explică structura expoziției și principalele puncte de interes.

Prin implementarea acestor metode, muzeele pot oferi o experiență inclusivă, asigurând că patrimoniul cultural este accesibil și persoanelor cu dizabilități de vedere. La fel de importantă este și atitudinea empatică a lucrătorilor muzeali. În urma discuției cu membrii ***Asociației Nevăzătorilor din Moldova*** am elaborat o serie de cerințe care ar facilita vizita lor la muzeu. Astfel, am stabilit că comportamentul personalului muzeal față de persoanele nevăzătoare trebuie să fie ghidat de respect și o bună înțelegere a nevoilor lor specifice. Conducerea unei persoane nevăzătoare prin muzeu este o activitate care necesită atenție, răbdare și coordonare. Personalul ar trebui: să se prezinte verbal și să explice clar ce urmează să facă; să utilizeze termeni simpli și direcționali („la stânga/dreapta" sau „direct înainte"); să evite mișcările bruște sau schimbările neașteptate de direcție; să ofere timp suficient pentru explorarea tactilă, în cazul exponatelor adaptate.

Este esențial să se evite comportamentele care ar putea crea disconfort sau senzația de discriminare. Ghidul trebuie să întrebe persoana nevăzătoare cum poate oferi ajutorul necesar, fără a impune soluții. O întrebare simplă precum „Cum vă pot fi de ajutor?" transmite respect și deschidere. Evitarea tonului condescendent sau tratamentul infantil este crucial. Dacă o persoană nevăzătoare solicită ghidaj, aceasta trebuie să fie întrebată cum preferă să fie condusă, de exemplu prin contactul cu brațul ghidului.

Conducerea prin muzeu trebuie realizată cu grijă. Ghidul poate oferi brațul său persoanei nevăzătoare, astfel încât aceasta să meargă în spatele ghidului, ceea ce ajută la evitarea obstacolelor.

Indicațiile clare sunt esențiale. Se recomandă descrierea mediului înconjurător, cum ar fi: „Urmează trei trepte în față" sau „În stânga avem o masă tactilă cu obiecte istorice". Mișcarea prin spații înguste trebuie semnalată, iar pașii ghidului ar trebui să fie constanți și adaptați ritmului vizitatorului. Personalul trebuie să ofere descrieri complete ale exponatelor, incluzând detalii despre mărime, formă, culoare, textură și context cultural. De exemplu: „Acest vas ceramic are o formă rotundă, cu o textură poroasă și motive decorative ondulate pe suprafață". Fiecare persoană nevăzătoare are nevoi unice; de aceea, personalul trebuie să fie empatic și răbdător. Este important să nu se grăbească, să asculte întrebările și să ofere răspunsuri clare și complete.

În contextul eticii muzeale, interacțiunea cu persoanele cu dizabilități de vedere impune respectarea unor norme specifice menite să asigure un mediu incluziv și accesibil. Un principiu fundamental îl reprezintă confidențialitatea, care interzice divulgarea informațiilor referitoare la condiția vizitatorului nevăzător fără acordul acestuia, garantând astfel respectul pentru viața privată. Totodată, muzeele trebuie să adopte o atitudine respectuoasă, tratând persoanele nevăzătoare în mod egal cu ceilalți vizitatori, fără manifestări de compătimire sau ton protector, care ar putea submina demnitatea acestora. Respectarea autonomiei individuale constituie un alt aspect esențial, implicând recunoașterea dreptului vizitatorilor cu dizabilități de vedere de a lua propriile decizii în ceea ce privește experiența muzeală, fără a presupune o dependență totală de asistență. De asemenea, instituțiile muzeale trebuie să asigure un cadru de interacțiune bazat pe respectarea demnității și a drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități, evitând stereotipurile și presupunerile eronate despre capacitățile acestora. Un element central al accesibilității culturale îl constituie utili-

zarea unui limbaj inclusiv și lipsit de conotații discriminatorii, promovând astfel un climat de interacțiune echitabil. Asigurarea unui acces egal la informație și la experiențele culturale implică implementarea unor strategii specifice, precum adaptarea materialelor informative și utilizarea tehnologiilor asistive. În acest context, incluziunea culturală devine o responsabilitate esențială a muzeelor, acestea având obligația de a oferi vizitatorilor cu dizabilități de vedere o experiență echivalentă din punct de vedere calitativ cu cea a celorlalți participanți. Respectarea acestor norme etice garantează dreptul persoanelor nevăzătoare la participare activă în viața culturală și contribuie și la consolidarea unui muzeu deschis, accesibil și echitabil, capabil să reflecte diversitatea și să răspundă cerințelor vizitatorilor, indiferent de vârstă și grad de dizabilitate. Tratarea persoanelor nevăzătoare cu respect, fără compătimire sau stereotipuri, contribuie la eliminarea barierelor psihologice și sociale, oferind acestora o participare activă la viața culturală. În plus, asigurarea confidențialității, evitarea limbajului discriminatoriu și respectarea drepturilor fundamentale ale vizitatorilor contribuie la consolidarea unui climat de încredere și respect reciproc, esențial pentru o societate echitabilă și inclusivă. În acest fel, muzeele devin adevărate spații de învățare și explorare pentru toți vizitatorii, indiferent de capacitățile lor fizice.

Asigurarea accesibilității expozițiilor muzeale pentru persoanele cu dizabilități de auz presupune adaptări specifice, menite să faciliteze o experiență completă și echitabilă prin utilizarea unor modalități alternative de comunicare și a tehnologiei asistive. În acest context, implementarea unor strategii eficiente devine esențială pentru garantarea unui acces incluziv la patrimoniul cultural. Unul dintre cele mai relevante aspecte este oferirea de tururi ghidate susținute de personal instruit în limbajul semnelor, care să transmită informațiile esențiale despre expoziții și să permită vizitatorilor cu deficiențe de auz să beneficieze de o experiență interactivă. Complementar, dezvoltarea de aplicații mobile și furnizarea de dispozitive de asistență, cum ar fi tabletele sau sistemele de subtitrare, contribuie la îmbunătățirea accesului la informațiile muzeale prin ghidaje vizuale și conținut text integrat. Un alt element esențial îl constituie utilizarea panourilor informative și a materialelor multimedia adaptate, care includ texte explicative clare, imagini descriptive și suport video cu subtitrări sau traducere în limbajul semnelor, asigurând astfel o înțelegere mai aprofundată a contextului expozițional. De asemenea, organizarea de activități educaționale și ateliere interactive, bazate pe mijloace vizuale și tactile, favorizează integrarea persoanelor cu deficiențe de auz în procesul de explorare muzeală. Participarea acestora la evenimente speciale poate fi facilitată prin prezența interpreților în limbajul semnelor, care să asigure traducerea discursurilor și prezentărilor oficiale, contribuind astfel la crearea unui mediu incluziv. Totodată, integrarea de ilustrații explicative în materialele expoziționale permite o mai bună înțelegere a artefactelor, în special în cazul obiectelor complexe care necesită contextualizare vizuală detaliată. Prin adoptarea unor astfel de măsuri, muzeele pot depăși barierele de comunicare și pot asigura un mediu accesibil, oferind persoanelor cu deficiențe de auz oportunitatea de a participa activ la explorarea patrimoniului cultural. În acest mod, adaptarea expozițiilor și integrarea tehnologiilor asistive devin soluții tehnice moderne și componente fundamentale ale unei politici muzeale incluzive, orientate spre diversificarea experiențelor culturale și consolidarea principiilor de accesibilitate.

Este important ca personalul muzeal să inițieze o interacțiune respectuoasă cu persoanele cu dizabilități de auz și vorbire, fără a face presupuneri despre capacitățile sau nevoile vizitatorului. Oferirea unui ajutor clar și disponibil este esențială, de exemplu, un gest simplu, precum a întreba cu ajutorul interpretului mimico-gestual: „Cum vă pot ajuta?” sau a oferi un zâmbet și contact vizual, transmite deschidere. Personalul muzeal trebuie să fie răbdător și să ofere suficient timp vizitatorilor surdo-muti pentru a înțelege și a se exprima. În interacțiunile cu aceștia, nu trebuie să existe presiunea de a răspunde/interacționa rapid, iar personalul trebuie să asigure un climat relaxat și deschis. Muzeele ar putea folosi aplicații mobile, tablete sau alte dispozitive care ar permite persoanelor surdo-mute să acceseze informații suplimentare sau să participe la tururi ghidate interactive. Aceste tehnologii pot oferi subtitrări, traducere în limbajul semnelor sau transcrierea în timp real a discuțiilor.

Etica și deontologia muzeală sunt pilonii fundamentali care ghidează activitatea muzeelor, asigurându-le responsabilitatea socială față de comunitate și promovând relații corecte și respectuoase cu publicul. Codul de etică al ICOM, recunoscut la nivel global, subliniază importanța includerii și respectării diversității în toate formele sale, garantând accesul echitabil la cultura și patrimoniul uman. În acest context, muzeele au

datoria de a adopta principii etice și deontologice care să asigure un tratament echitabil și accesibil tuturor vizitatorilor, incluzând persoanele cu dizabilități [11, 9. 339-346].

Astfel, o abordare respectuoasă și empatică, care respectă autonomia și demnitatea fiecărei persoane, este esențială pentru evitarea oricăror forme de discriminare sau excludere socială. Această lucrare evidențiază rolul muzeelor ca instituții incluzive, care, prin aplicarea principiilor etice și deontologice, pot contribui la crearea unui mediu cultural accesibil, în care toți vizitatorii, indiferent de dizabilitățile lor, pot beneficia de o experiență completă și semnificativă. Implementarea corectă a acestor norme nu doar că îmbogățește viața culturală a societății, dar promovează și un climat de respect, egalitate și diversitate, esențial pentru dezvoltarea unei societăți incluzive.

Concluzii și recomandări

Etica și deontologia profesională în muzeografie reprezintă un element fundamental în activitatea muzeelor, asigurând un cadru clar pentru relația dintre instituție, patrimoniu și public. Codul Etic al ICOM oferă principii generale care ghidează comportamentul profesioniștilor din domeniu, stabilind standarde de integritate, transparență și responsabilitate. Aceste norme nu doar reglementează activitatea muzeală, ci contribuie la consolidarea încrederii publicului și la integrarea muzeului în viața socială.

Un aspect esențial al dezvoltării muzeografiei contemporane este adaptarea muzeelor la nevoile și așteptările comunității. Într-o societate în continuă schimbare, muzeele nu mai sunt simple spații de conservare și expunere, ci devin centre educaționale și culturale, menite să stimuleze dialogul și să faciliteze accesul la cunoaștere. Diversificarea metodelor de prezentare, utilizarea tehnologiilor digitale și dezvoltarea unor programe interactive sunt necesare pentru atragerea și implicarea unui public cât mai variat.

O preocupare importantă rămâne accesibilitatea muzeelor pentru persoanele cu dizabilități. Deși există principii clare care subliniază importanța incluziunii, în practică se confruntă încă numeroase dificultăți în asigurarea unor facilități adecvate. Adaptarea infrastructurii, introducerea ghidajelor tactile, a descrierilor audio și a interpretării în limbajul semnelor sunt măsuri esențiale pentru garantarea unui acces echitabil la patrimoniul cultural.

Totodată, formarea continuă a personalului muzeal joacă un rol important în asigurarea unei relații de calitate cu publicul. Pregătirea angajaților în domeniul eticii muzeale, al comunicării și al utilizării noilor tehnologii contribuie la îmbunătățirea experienței vizitatorilor și la consolidarea statutului muzeelor ca instituții deschise și dinamice.

Pentru a asigura o dezvoltare durabilă și o integrare eficientă a muzeelor în societate, este necesară implementarea unor politici clare de respectare a principiilor etice. Adoptarea unor măsuri concrete, precum creșterea accesibilității, extinderea programelor educaționale și colaborarea cu comunitatea, va contribui la transformarea muzeelor în spații incluzive, capabile să răspundă nevoilor unui public diversificat. În acest mod, muzeele nu doar că își păstrează rolul tradițional de conservare a patrimoniului, ci devin actori activi ai schimbării sociale, contribuind la educația, coeziunea și dezvoltarea comunității.

Bibliografie:

1. PLOȘNIȚĂ, E. *Principiile Codului deontologic al ICOM și unele probleme de etică profesională din sistemul muzeal al Republicii Moldova.* În: *Conferința științifică a Muzeului Național de Istorie a Moldovei,* Chișinău, 2018, p. 43-44.
2. VOLOC A-M-V. *Codul deontologic al ICOM și aplicabilitatea lui în muzee.* În: *Revista Muzeelor,* București, 2017, p.104-108.
3. NIȚULESCU, V. Ș. *Peisaj muzeal după tranziție.* În: *Revista Muzeelor*, Volumul I, Ediția I, 2014, Institutul Național pentru Cercetare și Formare Profesională, p. 8.
4. CONSTANTINESCU, S.-M. *Particularități ale eticii muzeale deschise.* În: *Revista Muzeelor,* București, 2017, p. 96.
5. *Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD), p. 5-7.* Disponibil: https://cnddcm.gov.md/wp-content/uploads/2019/12/Conven%C8%9Bia-ONU-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilit%C4%83%C8%9Bi.pdf (Accesat 04.10.2024).

6. *Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.* Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=83915&lang=ro (Accesat 04.10.2024).
7. *Legea nr. 121/2012 privind asigurarea egalității.* Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141518&lang=ro (Accesat 04.10.2024).
8. *Articolul, Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități*. Disponibil: https://www.consiliuldemonitorizare.ro/conventia-onu/conventia-onu-in-limba-romana/ (Accesat 07.11.2024).
9. Vidal, Sebastian, *Ce este Codul Etic? Care sunt obiectivele Codului Etic?* (30.08.2023). Disponibil: https://tecnobits.com/ro/care-este-codul-de-etic%C4%83-care-sunt-obiectivele-codului-de-etic%C4%83/ (Accesat 04.12.2024).
10. *Codul de conduită etică a personalului din cadrul Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti”.* Disponibil: https://muzeul-satului.ro/wp-content/uploads/2022/10/conduita-etica.pdf (Accesat 04.11.2024).
11. PLOȘNIȚĂ, E. *Principiile Codului deontologic al ICOM și unele probleme de etică profesională din sistemul muzeal al Republicii Moldova.* În: *Tyragetia. Serie nouă,* Numărul 2(28) / 2019, p. 339-346.

Date despre autor:
Elena COJOCARI (SERBANIUC), drd., Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Universitatea „Valahia” din Târgoviște.
ORCID: 0009-0004-5033-9536
E-mail: elenacojocari1980@gmail.com

Prezentat: 10.03.2025